

سیاست‌گذاری عمومی و حکمرانی (با نگاهی ویژه به فناوری و نوآوری)

اله‌ام فهام

عضو هیات‌علمی جهاد دانشگاهی

زهره کریم‌میان

دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری
دانشگاه تهران

مصطفی صفدری رنجبر

عضو هیات‌علمی دانشگاه تهران
(دانشکده‌گان فارابی)

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست‌نویسی

یادداشت

یادداشت

یادداشت

صفدری رنجبر، مصطفی، ۱۳۶۲ -

سیاست‌گذاری عمومی و حکمرانی (با نگاهی ویژه به فناوری و نوآوری) / مصطفی صفدری رنجبر، زهره کریم‌میان، الهام فهام؛ ویراستار علمی طاهره میرعمادی؛ سرویراستار علمی سپهر قاضی‌نوری؛ [برای] انجمن مدیریت فناوری و نوآوری ایران.

تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، ۱۴۰۰.

ل، ۲۶۴ ص: جدول.

۹-۰۲-۵۷۲۱-۶۲۲-۹۷۸-۸۵۰۰۰۰ ریال

فیا

واژه‌نامه.

کتابنامه: ص. ۲۷۷ - ۲۴۰.

نمایه.

سیاست‌گذاری Policy sciences

تصمیم‌گیری Decision making

سیاست‌گذاری - ایران Policy sciences -- Iran

سیاست علمی - ایران - برنامه‌ریزی Science and state -- Iran -- Planning

نوآوری - ایران - سیاست دولت Technological innovations-- Government policy -- Iran

کریم‌میان، زهره، ۱۳۶۷ -

فهام، الهام، ۱۳۶۶ -

میرعمادی، طاهره، ۱۳۳۳ - ویراستار

قاضی‌نوری، سپهر، ۱۳۵۱ - ویراستار

انجمن مدیریت فناوری و نوآوری ایران

مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

National Research Institute for Science Policy (NRISP)

H۹۷

۳۲۰/۶

۸۷۰۰۶۹۸

فیا

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

اطلاعات رکورد کتابشناسی

سیاست‌گذاری عمومی و حکمرانی (با نگاهی ویژه به فناوری و نوآوری)

تألیف: مصطفی صفدری رنجبر، زهره کریم‌میان، الهام فهام

ویراستار علمی: طاهره میرعمادی

سرویراستار علمی: سپهر قاضی‌نوری

ناشر: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰

نوبت چاپ: اول

چاپ و صحافی: چاپار

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۲۱-۰۲-۹

توزیع و پخش: انتشارات مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

نشانی ناشر: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، خیابان شیراز جنوبی، خیابان قائمی‌راد، پلاک ۹

وبگاه: www.nrisp.ac.ir تلفن: ۸۸۰۳۶۱۳۴

قیمت: ۸۵۰/۰۰۰ ریال

صحت مطالب این کتاب بر عهده صاحبان اثر است.

پیش‌گفتار

ایده تدوین یک مجموعه کتاب برگزیده و قابل تدریس و ترویج در دانشگاه و صنعت برای حوزه سیاست‌گذاری و همچنین مدیریت فناوری و نوآوری را چند سالی بود در ذهن داشتم. بر اساس این فرض که یک رشته علمی، بدون وجود منابع مکتوب پذیرفته‌شده بین اجتماع دانشی خود، در جامعه، صنعت و کاربرد، هم جا نخواهد افتاد و هم این که پیشرفت نخواهد کرد. جوانانی که وارد یک رشته می‌شوند (به ویژه اگر مانند این حوزه، فاقد مقطع کارشناسی باشد) بدون چنین منابع مستندی، در طول دوران تحصیل، دچار سردرگمی خواهند بود و پس از ورود به فضای شغلی هم نخواهند توانست برای کارفرمایان و همکاران خود توضیح دهند که چه کاره هستند و چه می‌خواهند بکنند.

در همین راستا در شماره تابستان ۱۳۹۸ فصلنامه سیاست علم و فناوری ویژه‌نامه‌ای مشتمل بر ۴۰ مقاله را طراحی و سردبیری کردم که روی مباحث رشته سیاست‌گذاری علم و فناوری پوشش خوبی می‌داد و با حضور کلیه اساتید و صاحب‌نظران بنام آن رشته تدوین شده بود لیکن هنوز هم جای کتاب را نمی‌گرفت به ویژه آن که مدیریت فناوری و نوآوری در سطح بنگاه را شامل نمی‌شد.

تکرار آن تجربه برای تدوین مجموعه کتاب‌های فاخر با چند مشکل مواجه بود:

- اول این که عمده پژوهشگران ترجیح می‌دهند مطالب خود را در قالب مقاله عرضه کنند که امتیاز مؤثرتر و حجم کمتری دارد. به ویژه آن که مجله و مقاله، کالایی مصرفی است که عمر آن به پایان می‌رسد اما کتاب و به ویژه کتاب درسی، کالایی سرمایه‌ای است که باقی می‌ماند و تا سال‌ها خوانده و نقد می‌شود و لذا وقت و دقت بسیار بیشتری هم از نویسنده می‌طلبد.

- دوم این که هزینه انتشار کتاب، بالاتر و تأمین آن دشوارتر بود زیرا هم باید حق‌التألیفی ولو مختصر برای نویسندگان در نظر گرفته می‌شد و هم چاپ آن سرمایه زیادی می‌طلبد چون اکتفا به انتشار دیجیتال در مورد کتاب کفایت نمی‌کند.

- سوم هم این که هماهنگ کردن یک مجموعه علمی سطح ملی مانند مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور با انجمن علمی مدیریت فناوری و نوآوری ایران به عنوان گردآورنده متخصصان این حوزه، کاری دشوار بود و حضور هر دو مجموعه برای تأمین مالی و نیز اعتباربخشی به کتاب‌ها ضروری می‌نمود.

به هر حال با تغییرات مدیریتی هر دو نهاد مزبور در سال ۱۳۹۹ فرصتی استثنائی حاصل و کار از طریق انتشار عمومی یک فراخوان آغاز گردید. پیشنهادات واصله که توسط بهترین پژوهشگران برای هر عنوان تهیه شده بود به کارگروه تخصصی ایجادشده برای این امر احاله و پس از بررسی پیشنهادات مطروحه برای هر عنوان کتاب، رأی‌گیری مخفی بین اعضاء انجام گردید تا پیشنهاد برتر با اکثریت مطلق آراء انتخاب شود. سپس ناظر (ویراستار علمی) هر عنوان کتاب، برگزیده شد تا نویسندگان کتاب زیر نظر وی به تدوین مطالب بپردازند. یک راهنمای کامل هم برای تألیف و ارزیابی کتاب‌های حاصله توسط اینجانب تهیه و به تصویب کارگروه رسید.

هم‌افزایی بین چند فعالیت مختلفم در سال‌های اخیر نظیر مدیریت کارگروه واژه‌گزینی انجمن، سردبیری فصلنامه سیاست علم و فناوری و نیز سرویراستاری این مجموعه کتاب‌ها، برکاتی به همراه داشت که از جمله آن‌ها، شناخت دقیق توانایی و تمهد علمی پژوهشگران این حوزه و نیز به‌کارگیری واژگان مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی در این کتاب‌ها بود.

امید آن دارم که این مجموعه کتاب بتواند سطح قابل قبولی از کیفیت و اعتبار را کسب و مورد پذیرش خوانندگان فاضل دانشگاهی و صنعتی قرار گیرد.

در اینجا لازم است تشکری داشته باشم از همت همه نویسندگان و ناظران کتاب‌ها و نیز رئیس و سایر دست‌اندرکاران

هر دو نهاد همکار یعنی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور و انجمن مدیریت فناوری و نوآوری ایران. به ویژه از تلاش‌های خالصانه سرکار خانم دکتر لیلا خزدوزی در این پروژه سپاسگزارم. اکنون که در سال ۱۴۰۰ شمسی کشورمان در آستانه قرنی جدید و سرنوشتی نو قرار دارد همه باید بکوشیم تا این آب و خاک را بهتر از آنچه از پدران تحویل گرفتیم به دست فرزندان برسانیم.

سپهر قاضی نوری

استاد دانشگاه تربیت مدرس

سروراستار مجموعه کتاب‌های فاخر

سیاست‌گذاری و مدیریت علم، فناوری و نوآوری

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	فصل اول) دیباچه
۱-۱	مقدمه
۲-۱	سیاست‌گذاری عمومی
۱-۲-۱	فرآیند سیاست‌گذاری: ضرورت و رویکردهای بدیل
۲-۲-۱	کارکردها در فرآیند سیاست‌گذاری عمومی
۳-۲-۱	کنشگران در فرآیند سیاست‌گذاری
۴-۲-۱	کنشگران در هر یک از کارکردهای فرآیند
۵-۲-۱	چارچوب‌های نظری فرآیند سیاست‌گذاری عمومی
۳-۱	حکمرانی
۱-۳-۱	معنای حکمرانی
۲-۳-۱	سطوح حکمرانی
۳-۳-۱	حکمرانی نوین
۴-۱	ساختار کتاب

فصل اول) سیاست‌گذاری عمومی

۲۳	فصل دوم) تنظیم دستورکار
۱-۲	مقدمه
۲-۲	تنظیم دستورکار چیست؟
۳-۲	مراحل تنظیم دستورکار
۱-۳-۲	طرح موضوع
۲-۳-۲	تصریح موضوع
۳-۳-۲	بسط موضوع
۴-۳-۲	ورود به دستورکار
۵-۳-۲	مطالعه موردی در سیاست فناوری و نوآوری: سیستم ناوبری ماهواره‌ای اروپا گالیئو
۱-۵-۳-۲	گالیئو در مسیر سیاسی بالا و پائین
۲-۵-۳-۲	تصریح، بسط و ورود گالیئو به دستورکار
۶-۳-۲	مطالعه موردی اولویت‌گذاری در سیاست فناوری و نوآوری: نقشه جامع علمی کشور
۴-۲	چالش‌های تنظیم دستورکار و مواجهه با آنها
۱-۴-۲	تلاش برای شکل‌دادن به تعریف مسئله
۲-۴-۲	مدیریت راهبردی ورود به دستورکار
۳-۴-۲	اتحادهای راهبردی میان کنشگران دولتی و غیردولتی
۴-۴-۲	کارآفرینان سیاستی و نقش آنها در تعریف مسئله و جهت‌دهی به دستورکار
۱-۴-۴-۲	معرفی چارچوب جریان‌های چندگانه کینگدان
۵-۴-۲	نمونه‌ای از تنظیم دستورکار در سیاست‌گذاری فناوری و نوآوری: مطالعه موردی خودروهای خودران در

۴۴ هلند
۴۶	۲-۴-۶ ابزارهای سیاستی در تنظیم دستورکار
۴۷	۲-۴-۱ انواع ابزارهای دستورکارگذاری دولت
۴۹	۲-۵ پرسش‌هایی برای اندیشیدن
۵۱	فصل سوم) تدوین سیاست
۵۱	۳-۱ مقدمه
۵۳	۳-۲ تدوین سیاست چیست؟
۵۵	۳-۲-۱ مراحل تدوین سیاست
۵۶	۳-۲-۱-۱ مشخص کردن منبع مسئله
۵۷	۳-۲-۱-۲ ایجاد گزینه‌های سیاستی
۵۹	۳-۲-۱-۳ تنظیم اهداف
۶۱	۳-۲-۱-۴ غربالگری و تلفیق گزینه‌ها
۶۱	۳-۲-۱-۵ مشاوره و ایجاد حمایت
۶۲	۳-۲-۱-۶ بکارگیری فناوری‌های نوین در تدوین سیاست (هوش مصنوعی)
۶۳	۳-۳ چالش‌های تدوین سیاست ر مواجهه با آن
۶۷	۳-۴ ابزارهای سیاستی فناوری و نوآوری
۶۸	۳-۴-۱ نوع‌شناسی ابزارهای سیاستی
۷۸	۳-۴-۲ معرفی ابزارهای سیاستی فناوری و نوآوری
۸۷	۳-۴-۲-۱ مطالعه موردی بررسی ابزارهای سیاستی موجود در راستای فرارسی و یادگیری فناورانه در قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی
۸۷	۳-۴-۲-۲ مطالعه موردی تدوین سیاست در سیاست فناوری و نوآوری: رهنگاشت مدیریت یکپارچه منابع طبیعی
۸۹	۳-۴-۲-۳ مطالعه موردی در سیاست فناوری و نوآوری: نقد برنامه ششم توسعه در حوزه «آموزش عمومی، آموزش عالی و علم و فناوری»
۹۰	۳-۴-۳ آمیزه سیاستی
۹۲	۳-۵ پرسش‌هایی برای اندیشیدن
۹۴	فصل چهارم) تصمیم‌گیری
۹۵	۴-۱ مقدمه
۹۷	۴-۲ تصمیم‌گیری چیست؟
۹۹	۴-۳ عوامل تصمیم‌گیری
۹۹	۴-۴ مدل‌های تصمیم‌گیری
۱۰۱	۴-۵ فرآیند تصمیم‌گیری
۱۰۳	۴-۶ چالش‌های تصمیم‌گیری و مواجهه با آنها
۱۰۵	۴-۶-۱ تجمیع ملاحظات سیاسی، فنی و سازمانی
۱۰۶	۴-۶-۲ پایه‌گذاری تصمیمات بر تحلیل نظام‌مند

- ۳-۶-۴ ارزیابی تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی گزینه‌های سیاستی..... ۱۰۶
- ۴-۶-۴ تقویت ظرفیت تحلیلی..... ۱۰۷
- ۴-۶-۵ بهبود پیوندهای درون سازمانی و بین سازمانی در تصمیم‌گیری..... ۱۰۷
- ۷-۴ پروژه گالیتو در مرحله تصمیم‌گیری..... ۱۰۸
- ۴-۷-۱ تصمیمات عقلانی و عقلانیت محدود..... ۱۰۸
- ۴-۷-۲ ابعاد تدریجی گالیتو..... ۱۰۹
- ۳-۷-۴ مدل سطل زباله و پنجره فرصت: پنجره فرصت گالیتو..... ۱۱۰
- ۸-۴ مطالعه تصمیم‌گیری در مورد سیاست خودروهای خودران هلند (۲۰۱۳-۲۰۱۴)..... ۱۱۱
- ۴-۹ پرسش‌هایی برای اندیشیدن..... ۱۱۳
- فصل پنجم) پیاده‌سازی سیاست**..... ۱۱۵
- ۱-۵ مقدمه..... ۱۱۵
- ۲-۵ پیاده‌سازی سیاست چیست؟..... ۱۱۶
- ۳-۵ سبک‌های پیاده‌سازی سیاست..... ۱۱۷
- ۴-۵ رویکردهای مختلف پیاده‌سازی سیاست..... ۱۱۸
- ۴-۵-۱ رویکرد بالا به پائین..... ۱۱۹
- ۴-۵-۲ رویکرد پائین به بالا..... ۱۱۹
- ۳-۴-۵ مدل ترکیبی..... ۱۲۰
- ۵-۵ اتخاذ رویکرد مناسب در پیاده‌سازی سیاست..... ۱۲۳
- ۶-۵ چالش‌ها در مرحله پیاده‌سازی سیاست و مواجهه با آن..... ۱۲۴
- ۷-۵ پیاده‌سازی سیاست‌های نوآوری..... ۱۲۶
- ۷-۱ نمونه‌ای از پیاده‌سازی سیاست نوآوری: قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان..... ۱۲۷
- ۷-۲ نمونه‌ای از پیاده‌سازی سیاست نوآوری: خودروهای خودران در هلند..... ۱۲۹
- ۸-۵ پیاده‌سازی موفق سیاست‌ها..... ۱۳۰
- ۹-۵ پرسش‌هایی برای اندیشیدن..... ۱۳۴
- فصل ششم) ارزیابی سیاست**..... ۱۳۵
- ۱-۶ مقدمه..... ۱۳۵
- ۲-۶ ارزیابی سیاست چیست؟..... ۱۳۶
- ۳-۶ موفقیت و شکست سیاست..... ۱۳۶
- ۳-۶-۱ ارزیابی موفقیت و عدم موفقیت (شکست) یک سیاست..... ۱۳۷
- ۳-۶-۲ تعریف حوزه‌های خاکستری: طیفی از موفقیت تا شکست..... ۱۳۹
- ۳-۶-۳ مطالعه موردی شکست سیاست در سیاست‌های فناوری و نوآوری: ارزیابی سیاست‌های سوخت‌های زیستی در ایران..... ۱۴۱
- ۴-۶ گام‌های ارزیابی سیاست..... ۱۴۲
- ۵-۶ گونه‌های ارزیابی..... ۱۴۳
- ۶-۶ استفاده از نتایج ارزیابی..... ۱۴۴